

Datum 2016-09-20 Diarienummer UBN-2016-3347

Utbildningsnämnden

Principer för placering i förskola och skola

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden föreslås besluta

att efter syskonförtur lägga till relativ närhet i prioriteringsordningen vid placering i förskola,

att före relativ närhet lägga till syskonförtur i prioriteringsordningen vid placering i förskoleklass samt grundskola åk 1-3,

att de nya principerna för förskoleklass och grundskola ska tillämpas från och med skolvalet inför läsåret 2017/18,

att de nya principerna för förskola ska tillämpas från och med den 1 augusti 2017,

att ge förvaltningen i uppdrag att återkomma till nämnden med förslag till riktlinjer för tillämpningen av de nya principerna, samt

att i enlighet med bilagt förslag påtala för utbildningsministern att det behövs en översyn av lagstiftningen om placering av elev vid skolenhet.

Sammanfattning

Utbildningsnämnden har i februari och i april 2016 givit uppdrag som handlar om översyn av de principer som tillämpas för placering i förskola och skola när det finns konkurrens om platser. Ambitionen är att skapa en prioritetsordning som ska möta **både** kravet på en plats i förskola och skola nära bostaden **och** familjernas behov av att syskon placeras vid samma enhet. Prioriteringsordningen ska också vara tydlig och så enhetlig som möjligt mellan skolformerna för att underlätta övergångar för barn och vårdnadshavare.

Utbildningsnämnden föreslås besluta att relativ närhet införs efter syskonförtur i prioriteringsordningen för förskolan. För förskoleklass och grundskola åk 1-3 föreslås att förtur ges till syskon till barn som redan går på samma skola om skolan ligger inom en radie på 2 km. Först därefter ska relativ närhet tillämpas som urvalsprincip.

Ärendet

Utbildningsnämnden har under våren 2016 vid två tillfällen behandlat frågor om hur prioriteringsordningen bör se ut i de fall det finns konkurrens om platser i förskola och skola.

I de fall det finns konkurrens om platser vid en viss enhet ser nuvarande prioriteringsordningar olika ut i förskola och skola.

För förskola gäller följande turordningsregler:

1. Barn som behöver omsorg under kvällar och helger. Det gäller om aktuell förskola har öppet dessa tider.
2. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd. Om det särskilda stödet kan ges på ett lika bra sätt på en annan lämplig förskola gäller regel tre före regel två.
3. Syskon till barn som redan går på samma förskola. Med syskon menas alla barn i samma hushåll.
4. Ålder: äldre barn går före yngre.

För förskoleklass och skola gäller följande:

Alla elever är garanterade en plats inom kommunen. Men ingen elev har förtur till eller är garanterad en plats i den närmaste skolan. Kommer eleven inte in på sitt första alternativ så skickas eleven vidare i skolvals-systemet till alternativ två och sedan tre. Placering sker enligt vårdnadshavares tre val så långt det är möjligt. Om eleven inte får plats i någon av de valda skolorna placeras eleven i den närmaste kommunala skola som har plats.

Om en kommunal skola inte har plats för alla elever som sökt den, görs ett urval utifrån relativ närhet. Relativ närhet används för att alla elever ska ha möjlighet att få plats på en skola nära hemmet. Relativ närhet innebär att avståndet mellan elevens folkbokföringsadress och den sökta skolan mäts och sätts i förhållande till avståndet till en annan näraliggande skola. Likadant görs för alla elever som har sökt skolan och dessa avstånd jämförs sedan.

Utbildningsnämndens politiska majoritet gör bedömningen att en prioriteringsordning behöver skapas som är tydlig och så enhetlig som möjligt mellan skolformerna för att underlätta övergångar för barn och vårdnadshavare. Om ordningen inte skiljer så mycket mellan skolformerna kan det bli lättare för familjer att förutse hur placeringen kommer att bli inom en syskongrupp. Prioritetsordningen ska möta **både** kravet på en plats i förskola och skola nära bostaden **och** familjernas behov av att syskon placeras vid samma enhet. För att åstadkomma det behöver prioriteringsordningen för skola kompletteras med viss möjlighet till syskonförtur och förskolans prioriteringsordning behöver kompletteras med möjlighet till prioritering utifrån närhet. Även om förslaget medför att några elever kommer att få en skolplacering något längre från hemmet, kommer de fortfarande att få en placering i närområdet.

Samtidigt bör utbildningsministern uppmärksammas på att nu gällande lagstiftning är otydlig och inte anpassad till lagens inriktning i övrigt om rätten att välja skola. När olika kommuner gör olika tolkningar med otydligt lagstöd skapas olikvärdighet. Tillfälligheter avgör om tolkningen prövas av domstol eller annan myndighet. Lagstiftningen borde istället ge kommunerna utrymme att med hänsyn till geografiska förutsättningar själva utforma urvalskriterier. Självklart ska detta göras utifrån grunden att vårdnadshavares önskemål så långt som möjligt ska beaktas och med ett ansvar för att alla elever får en rimlig skolväg och placering i närhet av hemmet.

Förslag till ny prioriteringsordning för förskola och skola

För förskolan föreslås att relativ närhet införs som urvalsprincip efter syskonförtur. För förskoleklass och grundskola åk 1-3 föreslås att syskonförtur införs som urvalsprincip före relativ närhet. Syskonförturen för förskoleklass och åk 1-3 ska gälla enbart om skolan ligger inom en radie på 2 km, vilket är det avstånd som gäller innan man beviljas skolskjuts i de aktuella årskurserna.

För grundskolans högre årskurser föreslås att relativ närhet kvarstår som enda urvalsgrund eftersom eleverna då inte har samma behov av att ha följe till och från skolan.

Utbildningsförvaltningen föreslås få i uppdrag att återkomma till utbildningsnämnden med mer detaljerade principiella riktlinjer för genomförandet av den nya prioriteringsordningen.

Ekonomiska konsekvenser

Den föreslagna förändringen innebär på kort sikt en ökad kostnad eftersom det inledningsvis behövs en utökad bemanning på antagningsenheten vilket beräknas kosta ca 1 mnkr/år. Antagningsenheten arbetar kontinuerligt för att skapa en så effektiv organisation som möjligt. Det finns också en kostnad om ca 1 mnkr för förändringar i de tekniska systemen som hanterar förskoleplaceringar. Av denna summa är ca 400 tkr en årligt återkommande kostnad.

Konsekvenser för barn/elever

De föreslagna förändringarna gör att urvalsreglerna blir mer lika mellan olika skolformer vilket kan göra det lättare för familjer att förutse hur placeringen kommer att bli inom en syskongrupp. För skolelever kommer syskon i högre grad än idag att få placering på samma skola. Med de nya reglerna kommer därmed några elever att få en skolplacering något längre från hemmet, men placeringen kommer fortfarande vara i närområdet.

Datum 2016-09-xx Diarienummer UBN-2016-3347

Utbildningsminister Gustav Fridolin
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Behov av översyn av lagstiftningen om placering vid skolenhet

Utbildningsnämnden i Uppsala anser att skollagens regler om placering av elever vid skolenhet behöver ses över. De regler som avses är 10 kap. 30 § skollagen avseende grundskolan samt motsvarande reglering för förskoleklass i 9 kap. 15 § skollagen.

I 10 kap. 30 § skollagen anges följande:

En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter där elevens vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts, ska dock kommunen placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundskola.

Kommunen får frågå elevens vårdnadshavares önskemål endast om

- 1) den önskade placeringen skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för kommunen, eller*
- 2) det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero*

Mikael Hellstadius, skoljuridisk expert, har¹ skrivit följande i en kommentar av rättsläget för de aktuella paragraferna: ”Närhetsprincipen kommer från en tid då utgångspunkten var att det fanns fasta upptagningsområden där varje elev hade en placeringsskola som eleven i normalfallet alltid gick på. När principen kombineras med en långtgående valfrihet blir bestämmelsen motsägelsefull med ett oklart innehåll. Det kan mot denna bakgrund finnas skäl för lagstiftaren att för samtliga aktuella skolformer se över bestämmelserna om fördelning av elever på kommunala skolor”.

Utbildningsnämnden delar uppfattningen att regleringen är otydlig och inte anpassad till lagens inriktning i övrigt om rätten att välja skola. I de domar som hanterat frågan om urvalsprinciper vid skolval trycks hårt på närhetsprincipen framför andra urvalsgrunder. Trots lagens inriktning att vårdnadshavares val ska vara styrande blir det då svårt att möta deras önskemål utifrån olika lokala förhållanden. I Uppsala kommun är till exempel möjligheten att få syskon placerade på samma skola ett starkt önskemål bland vårdnadshavare. Många

---

¹ Artikel på JP Infonet 2015-10-19 ”Valfrihets- och närhetsprincipen efter HFD´s avgörande – analys”. JP Infonet är en juridisk informationstjänst med regelverk, förarbeten, domar och kommentarer.

familjer har två barn och ibland fler än så. Det uppstår en orimlig familjesituation när man ska skjutsa och lämna till olika skolor. Det finns också en trygghet i att ha båda barnen på samma skola. Det är dock utbildningsnämndens bedömning att rådande lagstiftning och domstolsprövningar av lagen förhindrar att syskonförtur ges om det blir någon nackdel för en annan elev som på grund av närhetsprincipen har rätt att gå på den skolan, vilket är beklagligt.

Det finns viktiga argument för en skolplacering nära hemmet, barn ska inte behöva ha långt till skolan om det finns skolor i närområdet. Samtidigt finns det hos kommunmedborgarna en stark viljeinriktning om att syskon ska kunna få förtur även om det påverkar placeringen för en annan elev som bor nära. Förutsättningen är givetvis att alla elever kan få en placering som inte ligger orimligt långt från bostaden.

Det finns i dag en osäkerhet kring frihetsutrymmet vid tolkningen av lagen. När olika kommuner gör olika tolkningar med otydligt lagstöd skapas olikvärdighet. Tillfälligheter avgör om tolkningen prövas av domstol eller annan myndighet. De skillnader som uppstår mellan kommuner beror därmed inte främst på att det finns olika behov utan snarare på huruvida kommunens principer har prövats i högre instans.

Utbildningsnämnden i Uppsala önskar en lagstiftning som tydligare möjliggör för kommunerna att väga samman både närhet och syskonförtur och som ger förutsättningar att i skollagens anda bättre ta tillvara vårdnadshavarnas önskemål om skolplacering. Lagstiftningen borde ge kommunerna utrymme att med hänsyn till geografiska förutsättningar själva utforma urvalskriterier. Självklart ska detta göras utifrån grunden att vårdnadshavares önskemål så långt som möjligt ska beaktas och med ett ansvar för att alla elever får en rimlig skolväg och placering i närhet av hemmet.

För utbildningsnämnden

Caroline Andersson (s)
Ordförande